

gunk, az eddigieken felül bizonyítja a *Kalendáriumban* szereplő *Sokadalmoc* (vásárok) jegyzéke, ahol csupa erdélyi városok szerepelnek. Kivételt csak a krakkói vásárok megemlítése képez; ami viszont természetes, — sőt további bizonyítási adatot jelent — hiszen a XVI. században Erdély kereskedői állandóan fölkeresték a krakkói vásárokat. Végül a kolozsvári HELTAI-nyomda termékének kell tartanunk a nyomtatványokat szövegük helyesírása miatt is. Ugyanaz a helyesírási rendszer érvényesül itt is, mint HELTAI egyéb nyomtatványai-ban. (V. ö. erre vonatkozólag: TRÓCSÁNYI ZOLTÁN, HELTAI helyesírására vonatkozó tanulmányát, HELTAI GÁSPÁR *Hálójának* szövegkiadása bevezetésében. — Bp., 1915. 18—25. l.)

Meg kell jegyeznünk még az eddigiek után, hogy úgy a *Kalendárium*, mint a *Practica* 1573-ra szól, s így az előállítás éve kétségtelenül mindkét nyomtatványnál csakis 1572 lehet.

TOLNAI GÁBOR.

Könyvbecslés a XVII. század elején. A könyv kétszáz év előtti értékéről Magyarországon oly kevés adat maradt ránk, hogy különös fontosságot kell tulajdonítanunk annak a becsléssel ellátott könyvjegyzéknek, mely az Országos Széchényi Könyvtár 612. Oct. Hung. jelzetű kéziratában található (fol. 79—80.). A kézirat TATAI JÁNOS (1669—1725) Komárom vármegye több községében lelkészkedett református prédikátor vegyes tartalmú és élete utolsó két évtizedében keltezett diáriuma. A szövegek mind irodalom-, mind egyháztörténeti szempontból jelentősek, de kiaknázásuk még nem történt meg. Mindössze TATAI-nak részletes önéletrajzát, mely a könyv egyik terjedelmes szövege, adta ki MAKOS GYULA a Történelmi Tár 1903. évi kötetében (138—145. és 280—293. ll.). Pedig már futtában is feltűnik néhány egyházzervezeti irat forrásértéke, s a vallásos és tanító költészet néhány érdekes példája.

Mindjárt a kötet elején egy erkölcsstani versezet áll „*Brevis Ethica*“ címen. Ezt más kéziratból KONCZ JÓZSEF adta ki a *Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő* 1883. évi kötetében (379. l.). Ő KAPOSÍ SÁMUEL sárospatak—gyulafehérvári tanár művének tartja. TATAI kéziratában ellenben ezt olvassuk: „*Auctore Greg Tholnai Rasoris*“. A két szöveg csekély eltérést mutat. A Könyvtár még egy variánsát őriz a versnek, — mely, úgy látszik, nyomdai publikáció nélkül is tartósan elterjedt, — mégpedig egy százötven évvel későbbi, 1841-ből való, a TATAIéhoz hasonló, vegyes szövegeket tartalmazó diáriumban (956. Oct. Hung. fol. 36.). TOLNAI BORBÉLY GERGELY-nek egy másik verses tanítása is található a kéziratban. Ez a ház-

ságról szól (fol. 119.). A moralizáló költemények közt még a „Tánczot feddő Ének“ hívja föl különösebben a figyelmet, „*Authore J. Tatai*“. TATAI JÁNOSNAK ugyanis egy „*Táncz felboncolása*“ című prédikációja jelent meg Debrecenben, 1683-ban. (RMK. I. 1296.)

Bennünket azonban most a TATAI könyvtárának jegyzéke érdekel, s ez is főként azért, mert minden darabnál „aestimum“-ja is föl van tüntetve. Bár már magábanvéve az is érdekes, minő könyvekből állt egy egyszerű falusi pap könyvtára a XVII—XVIII. század fordulóján. A jegyzék nincs datálva, de a kötet datált írásaival egybevetve 1704—8 között keletkezhetett, s így bátran tekinthetjük e becsléseket még a XVII. századvégi állapotnak. A lajstrom hetven művet tartalmaz, pár magyar könyv mellett főként külföldieket, és „*In Summa az árra tészen Flór. 96 den 12.*“. (TATAI tévedett, mert a dénárok száma huszonhét.) A jegyzék címeként első oldalán ez olvasható: „*Series librorum J. Tatai*“. 2—4. oldalán pedig: „*Series librorum cum aestimio*“. Alábbi közlésünkben a jelényes rövidítéseket feloldottuk és a jegyzéket sorszámokkal láttuk el.

	Aestimum	Fl.	D.
1. Abrahami tentatio	valet	1	—
2. Antithesis ubiqvitatís	v.	—	25
3. Antiqva Hung. religio	v.	—	40
4. Arany temjenező	v.	1	—
5. Aretius varior. Themat.	v.	—	50
6. Biblia Hungarica	v.	6	—
7. Biblia latina Vulgata	v.	1	—
8. Bibliotheca Ravanelli	v.	6	—
9. Bierman in Apocalyp.	v.	3	—
10. Bidembachii funebris	v.	—	70
11. Catechesis Palatina hung.	v.	1	—
12. Commentarii Cocci in PS.	v.	4	—
13. Comm. in Jacobum et Petrum	v.	2	—
14. Comm. Parei in Ep. 1. Cor.	v.	1	—
15. Comm. Piscatoris in N. T.	v.	2	—
16. Com. Cl. Nemeti in Ep. ad H.	v.	3	—
17. Com. J. Brannii in E. ad H.	v.	2	—
18. Clavis Prophetica F. On.	v.	1	—
19. Canones Ecclesiastici	v.	—	50
20. Centuria funebrum C. Comar.	v.	1	—
21. Cent. fun. Cl. Mic. Nemeti	v.	1	—
22. Comm. Braunii in E. ad Heb.	v.	2	—
23. Confessio Helvetica	v.	1	—
24. Deusingius allegoricus'	v.	1	—
25. Dictionarium latino hun.	v.	3	—
26. Distinctiones Maccovii	v.	—	60
27. Epistolaris Ravisii Text.	v.	—	40
28. Exegesis 1 libri Amesii.	v.	1	—
29. Exegesis 2 libri Ames.	v.	1	—
30. Fadus Coccei	v.	1	—
31. Fegyverneki Enchir.	v.	1	50

32. Funebralis.	v. — 25
33. Fél s Egész Kereszty'.	v. 1 —
34. Grammatica Graeca Golij	v. 1 —
35. Grammatica latina.	v. — 70
36. Gulichii analysis' prof.	v. 2 —
37. Haeresiologia Alex. Felv.	v. 1 —
38. Henrici Alstedii Theol.	v. 1 50
39. Hulsius de Vallibus.	v. 3 —
40. Lexicon Pasoris Graeco latin.	v. 1 50
41. Menyország uttya. Orat.	v. — 50
42. Moses et Aron	v. 1 50
43. Moses explicatus	v. 1 —
44. Mommae Oeconomia	v. 5 —
45. Orationalis scripta	v. — 25
46. Pastoralis Biga. D. Triga.	v. 1 25
47. Passionalis	v. — 25
48. Pax corporis	v. 1 —
49. Psalterium hungarorum	v. 1 —
50. Petri Rami dialectic.	v. — 75
51. Pestis pestise	v. — 12
52. Ravisius Textoris Epist.	v. — —
53. Resolutio Psalorum Cl. N.	v. — 60
54. Rethorica Piscatoris.	v. — 75
55. Symbolum Cl. Virsii.	v. 1 25
56. Streso in Acta	v. 3 25
57. Stephani Curcellei T. Nov.	v. 3 —
58. Stephani Eszéki Diarium	v. — 40
59. Selecta disputationes	v. — 50
60. Selectarum Contionum 12 segmenta	v. — —
61. Szent Historia	v. — 65
62. Schiagraphia Amesij	v. — 25
63. Siclus' Cl. Pauli E. Debr.	v. 2 75
64. F. Socini refutatio D. Pauli Gy.	v. — 15
65. Theologia Vendelini	v. 1 —
66. Theologia Seu Armilla Perkinsi	v. — 50
67. Theatrum historicum	v. 1 —
68. Turretini Comp. Theolog.	v. 4 25
69. Ursini Catechizatio	v. — 05
70. Vitringae parabolaris	v. — 50

A becslés alapjául szolgáló forint és dénár egykorú vásárlóértékére nézve támpontul szolgálhatnak azok az adatok, melyeket WEISZ BÉLA közölt KÖRÖSI JÓZSEF „Adalékok az árak történetéhez“ című cikke függelékeként a „Pestvárosi statisztikai évkönyv“ I. évfolyamában, 1873-ban. 1705—7-ben egy mérő búza 2 ft., egy mérő árpa 75 d., zab 75 d., egy hordó bor 4 ft., egy mázsa kősó 2 ft., egy igás ökör 25 ft., egy hízlalt ökör 30 ft., egy fejős tehén 15 ft., egy igás ló 15 ft., egy juh 1 ft. 25 d., egy hízlalt disznó 8 ft., egy szekér széna 3 ft.

A kézirat utolsó lapjain TATAI könyveinek még egy jegyzéke található. Ezt veje írta be apósa halála után. Itt már árak nincsenek feltüntetve. A két jegyzék némi eltérést mutat. A hagyatéki felvétel

érdekessége, hogy TATAI néhány — nyilván kézíratos — művét is említi.

JOÓ TIBOR.

Korszellem és könyvkötészet. Tudományos tételek bizonyítékai némelykor egészen váratlanul bukkannak elénk. Így mostanában a könyvesboltok kirakatának egy újdonsága igazolja fényesen a modern történettudomány egyik megállapítását, anélkül, hogy ez szándékában lett volna kiadóinak. A modern történettudomány ismerte fel ugyanis azt, hogy valamely történeti kor szelleme, az a jellemvonás, amely lényegének tekinthető, az egész kultúra területén megnyilatkozik, minden alkotásban, a legapróbb kulturális jelenségben is jelentkezik és sajátos jelleget ad nekik, jelleget, melyből az avatott szem kiolvashatja a korszak lelkét, amely szülte. A könyvújdonság — szövege egyébként szépirodalmunk egyik jelesének alkotása —, amely e tétel igazságára eszméltet bennünket, meglepő köntösben lép a szemlélő elé: a tömegfogyasztásra szánt könyveknél szokásos egyszerű módon kiállított, géppel fűzött könyv színes nyomással díszített fatáblákba kötve s hátán keresztbefont szalagokkal díszítve pompázik.

Milyen eredeti! kiált fel a meglepett szemlélő bizonytalanul, ha véleményét kérjük, s azt hiszi, rajongania kell érte, ha nem akar elmaradottnak látszani, s nem akarja a népiesség mai kultuszát megsérteni. Mert mondanunk sem kell, hogy e csodálatos kötés minden jel szerint színes népi famunkák hangulatát akarja idézni. Attól most tekintsünk el, hogy a népművészet termelt-e faragványos vagy festett fából való könyvtáblát, csupán azt a kérdést vessük föl előljáróban, szép-e és célszerű-e ez a kötés. A kettő ugyanis együttjár. A szépség és stílus benső célszerűség. Egy használati tárgy, ipari alkotás — s a könyv kétségkívül az — nem lehet szép, ha egyben nem célszerű; célszerűtlenségéből nem fakadhat más érzés, mint az, amit a stílustalanság benyomásának nevezünk. A könyvkötészet jó korszakában ezt mindig tudta, illetve érezte. A remek középkori fatáblák nehéz hártaykőtegeket tartottak össze, s nem állították, hanem fektették őket a polcokon, a nehéz veretek tehát nem okoztak semmi kényelmetlenséget. Sőt megnehezítették a könyv elvitelét is, amit egyébiránt szándékosan akadályoztak láncokkal is. A fektetett könyveknél nem volt célszerűtlen a táblára festett kép sem, nem dörzsölődhetett és kophatott le, mint a szorosan egymásmellé állított könyvekről. De ez a nehézkes és ünnepélyes külső felelt meg a középkori léleknek is, amelyet egészen más viszony fűzött a könyvhöz, mint korunkat. Ez a viszony a renaissance alatt sem változott az ünnepélyesség dolgában, s ezért nem változott a könyvek kötésének szempontja sem, amely még fokozottabb